

ATROTINAT, mot en el qual es deuen haver combinat o contaminat diverses unitats lèxiques, especialment *atonitat* (d'on *atotinat*, de *ATONIT*) 'atordit, estabornit, barroer', i sobretot membres de la família de *trotar*, en particular els derivats *trotar* i *troti*, que van designar homes i cavalleries de poc valor, que hom destinava a córrer d'ací d'allà sense tractar-los amb mirament. □ 1.ª doc.: 1803, Belv. i Febrer-C.; i sembla que ja una vegada c. 1390 (Aversó).

No hi ha vacil·lació quant al sentit més conegut del mot entre nosaltres: s'usa abans que tot com a adjectiu-participi i aplicat a objectes fets malbé, amb caràcter intensiu: «espatllat, fet malbé per l'ús: *un vestit atotinat, unes sabates totes atotinades*», *DFa*. És el que usa J. Feliu i Codina en *Lo Bruch* (1878): «Era un timbal de caixa ja descolorida y *atotinada*», i el popular col·laborador de Pitarra és bon testimoni de la llengua corrent si bé ja arrelada en les comarques del català central; el *DAG*. hi afegeix «una capa *atotinada*, unes faldilles *atotinades*». Si s'aplica a una persona és abans que tot amb al·lusió al mateix «*anar algú atotinat*: amb els vestits *atotinats*; *estar atotinat de salut, de fortuna, etc.*», *DFa*).

Des d'aquest ordre d'idees passem, amb suau transició, a usos personals un poc, si bé no gaire, diferents, que alhora ens mostren l'ús com a veritable verb transitiu: «amb en Pep sobretot, que era un tros de pa, semblava tenir-hi tots els drets: no sols l'*atotinava* de paraula, sinó que fins li posava les mans a sobre, doblegant-lo a clatellades, que l'altre rebia juint les espatlles i gemegant, com el ca amb les barroeres carícies del seu amo», *MVayreda (La Puny.*, p. 144), «a vegades plantàvem cara i *atotinàvem* un moment a l'enemic, però després ens tocava fugir més de pressa», id. (*Carlinada*, xi, p. 170). De tota manera encara això és podrà enfil·lar en la idea fonda de 'rebregar, malmetre un vestit o peça tractada amb barroeria' («*zerknittern, verhuzen*» tradueix bé Vogel), com ensenya l'ús del mateix *Vayreda*: «dono la preferència al clero, per lo mateix que 's veu avuy tan *atotinat*» (*Sang Nova V*, xv, p. 450).

Reportem els mots de Spitzer (*Lexik. a. d. K.*, § 24, p. 20), únic filòleg que ha donat alguna guia útil sobre l'origen del mot: «la traducció d'*atotinat* pel tortosí Mestre i Noè 'atropellat pel cansament (també es diu del vestit o moble mig fet malbé)' (*BDC III*, 1915, 86) i encara més la d'Aguiló 'agafar un mal *troti*' ens posen en la bona via: tal com *atropellar* (*REW*, 8938), *atropellar-se* 'sich überstürzen' > 'sich abmüden', així també *atotinar* de *trotar* 'trotten'. Potser cal enllaçar amb la punició medieval, que *Musafia (Set Savis*, Gloss.) explica s. v. *córrer*: '*trotabuntur per villam*' (Du C., s. v. *trotari*, analogament '*currere* dicebantur qui ob crimen aliquod per urbem tradebantur') i *Alart* en l'Ordonament de 1296 (amb l'amenaça de pena *correrà la vila*): '*ser trotinat* podria doncs significar 'ser empaitat per la ciutat' > 'ser castigat i escarnit', 'fatigat, escarrassat'. O bé encara alludim als mots d'ignomínia que En Buc dirigeix al

seu cavall (v. 61): *eu te diray cavall trotador* 'cavall que mai no passa del trot' (cf. oc. ant. *trotador, trotier*, fr. ant. *trotier, troton* id.); observem especialment que ja en francès antic hi ha un *trotiner* i un *s'atroter*, com també un *atroté* 'qui va au trot'.

Bé sembla que això ens duu cap a una bona direcció. Però al mot se li saben altres caires semàntics. Tot restant dins l'abast d'una idea verbal de moviment, sense allunyar-nos doncs de *trotar*, en les comarques del Nord-oest el trobem aplicat a camins, però amb el matis de 'desgast', que en l'ús més divulgat és com el moll de l'os: *seguir un camí atotinat* sentia jo a la Torre de Baró i a un parell més de pobles de la Terreta, i, Ribagorçana amunt, notava la preferència per «lo camí més *atotinat*» que em recomanaven a Iscles de no deixar (1957), cosa que ja m'havia sobtat vint-i-cinc anys abans, a la Vall de Cardós (Anàs); fins a les fonts d'aquexos rius devia arribar això, encara que avui a la V. de Boí ho alterin fonèticament una mica: «no us perdreu —em deien— si us enfileu entre les mates per dalt del serrat, perquè està tot *atrotxinat*» (1972) o sigui 'molt trepitjat pels molts caps de bestiar que hi puguen' (1972).² Cosa d'antiguitat segura, a les comarques més conservadores del Pirineu.

Però d'altra banda ens ensenya això l'enllaç amb l'*atotinar* transitiu de complement personal, il·lustrat abans per *Vayreda*, i el de tots dos amb l'ús adjectiu de la roba rebregada, a través de frases com la de *Corromines*: «sento un profund respecte per la memòria d'aquell home bescantat, *atotinat*, que havia de beure en un sol calze les angúnies i les tristeses reunides».³

Només és que si, al capdavant, es tracta de freqüentar camins, ens demanem si no convindria posar a la base un ús que observem vivíssim en les terres valencianes del Migdia: «eixe home sempre va *atotinat* 'atrafegat, amb presses', *anar atotinat pertot* 'aqueferrat barroerament d'ací d'allà', a Quatretonda, Llutxent i pobles veïns (1962): a Barx i pertot Gulsoy i jo, a la recerca de la locució afectiva *amb corruixes*, el que obteníem primer era «xè, sempre vas *atotinat*»; i així és com, en efecte, ho disposava *MGadea*: «l'Escola de Quart, que va corrent y sempre fa tart, com diu el refrany: s'aplica a la persona, tant hòme com dòna, *atotinada* y plena de corruyxes» (*T. del Xè I*, 75); «torbat i apressat alhora» (acc. afegida per *Enric Valor* c. 1945 al seu *DFa*).

Ara bé, això ens duu al sentit d'una expressió usada en el Maestrat, que si té quasi el mateix significat ja difereix lleument en la forma: *atotinat* «que va de tropell sens mirar lo que fa, *atolondrado* (en València diuen *atrontillat*)»,⁴ *Ga. Girona (Voc. Maestr.*, p. 51), «*atotinat*: atontit» en el gloss. de *Seidia* (278) i en el prefaci: «mamprenc nos versos, i sentixc en les meues carns la fiblonada del mirar enujat de la Poesia; me n'entrava, *atotinat* i irreverent, en lo sagrat de la deessa» (*Ga. Girona, Seidia*, p. 6).⁵ Això ho he posat abans a l'article *atònit*, com a modificació de **atonitat*, i no cal dubtar-ne.⁶ Però d'altra banda ens condueix al matis, força diferent, en què prenen *atro-*